

İspanya Devrimi'nde Endüstriyel Kolektifleştirme

Deirdre Hogan

2003

İçindekiler

Giriş	3
CNT'nin Rolü	3
Anarşist Demokrasi, Kolektiflerde İşbaşında	4
Devrim Yolunda İlerlerken	5
Serbest Kalan Yaratıcılık	6
Barcelona Tramvayları	6
Tıpta Kolektifleştirme	6
Fabrikalar ve Atölyeler...	7
Kolektiflere Kadınların Katılımı	7
Zorluklar ve Zayıf Yanlar	8
Sınırlamalar	8
Ne oldu... ?	8
Karşı Devrim	9
Sonuç	10

Giriş

Anarşizmin toplumsallaştığı alanlar yoğunluklu olarak kırsal bölgeler olsa da, şehirler ve merkezi yerleşim yerleri de bu devrimden etkilenmiştir. O zamanlar İspanya'da 24 milyon olan nüfusun 2 milyonu endüstride çalışıyordu. Bu 2 milyonluk kesimin %70'i de bir bölgede, Katalonya'da yoğunlaşmıştı. Faşist saldırının olduğu bir zamanda, işçiler 3000 işletmenin kontrolünü ele geçirmişti. Bunlar arasında toplu taşıma araçları, nakliye, elektrik ve enerji şirketleri, gaz ve su işletmeleri, mühendislik ve otomobil tesisleri, madenler, çimento fabrikaları, tekstil atölyeleri ve kağıt fabrikaları, elektrik ve kimya şirketleri, cam şişe fabrikaları, parfüm üretim alanları, gıda tesisleri ve bira fabrikaları vardı.

Kolektifleştirmenin yaşandığı ilk alanlar, endüstriyel alanlardı. Ordunun ayaklandığı akşam, CNT genel grev çağrısı yaptı. Çatışmanın ilk evresi sona erdiğinde, sonraki önemli adımın üretimin devamını garanti altına almak olduğu açıktı. Franco taraftarı birçok burjuva, isyancı ordu güçlerinin yenilgisinden sonra kaçtı. Onların sahip olduğu birçok fabrika ve işletme ele geçirildi ve işçiler tarafından işletilmeye başlandı. Burjuvazinin diğer bölümleri fabrikalarını işletmeye çok istekli olmadı ve Franco'nun amaçları için fabrikalarını Franco'ya hibe ederek kapattı. Fabrika ve işletmelerin kapatılması, düşmanın elini güçlendiren yüksek işsizlik ve sefalet yarattı. "İşçiler içgüdüsel olarak bu durumu anlayarak tüm işletmeleri harekete geçirdi ve kontrol komitelerini kurdu. Kontrol komitelerinin amacı üretim sürecini korumak ve her bir işletme sahibinin finansal durumunu takip etmektir. Birçok örnekte yönetim hızla kontrol komitelerinden, fabrika sahibinin işçilerle birlikte çalışıp aynı ücreti aldığı öz-yönetim komitelerine geçti. Bu yöntemle, Katalonya'daki birçok fabrika ve işletme, buralarda çalışan işçilerin eline geçmiş oldu."¹

Gecikmeden, cephenin ihtiyacını karşılamak üzere bir savaş endüstrisinin kurulması, malzemelerin ve milislerin cepheye nakledilebilmesi için ulaşım sisteminin tekrardan harekete geçirilmesi son derece önemliydi. Dolayısıyla ilk kolektifleştirmeler, anarşist militanların durumdan faydalanarak devrimci hedefleri yükseltmesiyle birlikte faşizme karşı zafer kazanmak için gereken fabrikalar ve kamu hizmetlerinde gerçekleştirildi.

CNT'nin Rolü

Bu toplumsal devrimi anlamamanın en iyi yolu, İspanya'daki işçi örgütlerinin ve mücadelelerin görece uzun tarihsel bağlamında düşünmektir. Kolektifleştirmenin en büyük yürütücüsü olarak CNT; 1910'dan beri vardı ve 1936'ya gelindiğinde üye sayısı 1,5 milyonu geçmişti. Anarşist sendikalist hareket, İspanya'da 1870'den bu yana vardı ve ilk kuruluşundan nihai amacını (kısmen) gerçekleştirebildiği toplumsal devrime uzanan süreçte, yoğun toplumsal mücadeleyle -"grevler ve genel grevler, sabotajlar, kitlesel gösteriler, mitinglerle; grev kırıcılara, cezaevlerine, davalara, ayaklanmalara, lokavtlara, suikastlere karşı mücadeleyle"² - iç içe geçmiş bir tarihi vardı.

Anarşist düşünceler 1936'da daha da yayılmaya başladı. Anarşist yayınların o dönemdeki dolaşımı buna ilişkin bize fikir verebilir; biri Barselona, diğer Madrid'de olmak üzere, iki anarşist günlük gazete vardı. İkisi de CNT'nin yayın organıydı ve her biri 30 bin ve 50 bin arası değişen miktarlarda basılıyordu. Periyodik çıkan 10 yayın ve birçok anarşist dergiyle beraber 70 bin adet yayın dolaşımdaydı. Tüm anarşist gazetelerde, bildirilerde ve kitaplarda, sendikalarda ve örgüt toplantılarında olduğu gibi, sürekli ve sistematik olarak toplumsal devrim tartışılıyordu. Böylece, İspanya işçi sınıfının radikal karakteri, mücadele ve çatışma yoluyla politikleşirken; anarşist düşüncelerin etkisi, devrim koşullarında anarşistlerin kitlesel halk desteğini alabildiğini gösterdi.

CNT, özünde güçlü bir demokratik geleneğe sahipti. Ücretler ve çalışma koşulları gibi yerel ve acil konulardaki bütün kararları, düzenli olarak toplanan yerel üyeler alıyordu. İşçiler arasında karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma güçleniyor, mücadeleleri kazanmanın tek yolu olarak görülüyordu. İşçiler CNT'de yeteneklerini ya da çalışma alanlarını ayırmadan örgütlediler. Başka bir ifadeyle işçiler bir

¹ Gaston Leval, *Collectives in Spain*, dwardmac.pitzer.edu

² Gaston Leval, *Collectives in the Spanish Revolution*, Freedom Press, 1975, chapter 2, pg54.

sektörde her bir iş için farklı sendikalar kurmaktansa, her sektör için bir bölümü olan genel bir sendikada örgütlendiler. Sendikaların içinden çıkan ve onların şekillendirdiği devrimci kolektiflerin yapısı, hem sendikaların endüstriyel doğasından, hem de demokratik gelenekten büyük ölçüde etkilendi.

CNT'nin devrime gücünü veren bir diğer önemli özelliği ise doğrudan eylem yöntemini kullanmasıydı. "CNT her zaman, tartışmaları çözmek için 'işçilerin kendi yaptıkları doğrudan eylem'i savunmuştu. Bu politika, sendikada ve üyelerinde katılımı ve kendine-güveni teşvik etmişti- 'bir şeyin çözümlenmesini istiyorsak, bunu kendimiz yapmalıyız' düşüncesi hakimdi.³ Son olarak CNT'nin yerel özerkliğe dayanan federal yapısı, sağlam ama oldukça merkezlessiz bir örgütlenme yaratmış, aynı zamanda özgüven ve inisiyatiflerin önünü açmıştı ki bu değerler devrimin başarısına büyük katkı sağladılar.

Gaston Leval, demiryollarının kolektifleştirilmesinde CNT'yle UGT'nin rollerini karşılaştırırken devrim koşullarında doğrudan demokrasi ve özgüvenin öneminin altını çiziyor. Demiryolu endüstrisini son derece örgütlü, etkin ve sorumlu bir şekilde yeniden harekete geçiren devrimcileri anlatırken şunları yazıyor: "Bunların hepsi sadece sendikanın ve CNT militanlarının inisiyatifi sayesinde başarılı. İdari yönetime hakim olan UGT'liler pasif kaldı, yukarıdan emir gelmesine alıştıkları için, bekletiler. Ne bir emir ne de karşı emir gelmediğinde, yoldaşlarımız hızla ilerlemeye devam etti, sadece hepsini birlikte sürükleyen güçlü dalgayı takip ettiler"⁴

Bu mücadele ve örgütlenme tarihi ve anarko-sendikalizmin birleştirici yapısı, CNT militanlarına zamanı geldiğinde toplumu anarşist çizgiler içinde yeniden ve sağlam bir şekilde şekillendirmek için gerekli inisiyatif ve öz örgütlenme deneyimini verdi. "Şunu açıkça söyleyebiliriz ki, yaşanan bu toplumsal devrim CNT'nin üst organlarının aldığı kararlarla çıkmadı... Aniden ve doğalında gerçekleşti... 'halk' devrimci vizyon sayesinde esinlenip birden mucizeler yaratacak kabiliyete ulaştığı için değil, tekrar söylemekte yarar var, halkın arasında, aktif olan, güçlü olan ve 1. Enternasyonal ve Bakunin'in zamanında başlayıp yıllardır devam eden mücadeleyi sürdüren büyük bir azınlık vardı."⁵

Anarşist Demokrasi, Kolektiflerde İşbaşında

Kolektifler, işçilerin çalışma yerlerinde öz yönetim kurmasına dayanıyordu. Augustin Souchy: "İspanya İç Savaşı sırasında kurulan kolektifler işçilerin özel mülkiyet olmadan kurdukları ekonomik birliklerdi. Kolektif tesisleri burada çalışanların yönetmesi, tesisleri onların özel mülkiyeti yapmıyordu. Kolektifin içindeki bireyler, buldukları fabrika ya da atölyeleri satamıyor ya da kiralayamıyordu, sorumlu hak sahibi CNT, yani Ulusal Emek Konfederasyonu'ydu. Ancak CNT'nin bile istediğini yapma yapma hakkı yoktu. İşçiler her şeyi konferanslar ve kongrelerde kendileri kararlaştırır ve onaylardı."⁶

CNT'nin demokrasi geleneğini sürdüren endüstriyel kolektifler, aşağıdan yukarıya yetki verecek şekilde düzenlenmişti. Temel karar organı işçi meclisiydi, ve onlar da fabrikaların günlük işleyişinden sorumlu olacak idari komite temsilcilerini seçiyorlardı. Seçilen bu idari komiteler, toplantı kararlarını uygulamaktan, fabrikadan rapor vermekten işçi meclisine karşı sorumluydu. İdari komiteler ayrıca gözlemlerini genel idare komitesine bildirmekteydi.

Genelde her endüstri, endüstrinin içindeki iş dallarından ve işçilerden delegelerin olduğu merkezi idari komiteye sahipti. Örneğin Alcoy'daki tekstil endüstrisinde 5 temel iş dalı vardı: Dokuma, iplik yapma, örme, tarama ve işleme. Kendilerini endüstri genelindeki komitede temsil etmesi için bu alanlarda uzmanlaşmış işçiler kendi aralarından bir temsilci seçerdi. Teknik uzmanlar da içeren bu komitenin rolü işçiler birliğinden alınan direktiflere uygun bir şekilde üretimi sağlamak, çalışmalar üzerine rapor ve istatistikler derlemek ve son olarak finans ve koordinasyon meseleleriyle ilgilenmekti. Gaston Leval'in

³ Kevin Doyle, The Revolution in Spain, www.struggle.ws

⁴ Gaston Leval, Collectives in the Spanish Revolution, Freedom Press, 1975, ch 12, pg254

⁵ ibid, chapter 4, pg80.

⁶ Flood et al, Augustin Souchy cited in.. I.8.3, www.geocities.com

dediği gibi : “Hem işgücü dağılımı hem de birleşik endüstriyel yapı için genel yönetim değişmeden kalıyor.”⁷

Her aşamada Sendika İşçileri Genel Meclisi en yüksek karar mekanizmasıydı. “Önemli kararlar, yüksek katımlı ve sık sık yapılan genel meclis toplantılarında alınır... eğer bir idari yetkili, birliğin yetkilendirmediği bir şey yaptıysa, bir sonraki toplantıda görevinden alınması muhtemeldi.”⁸ Raporlar birçok komite tarafından incelenir ve tartışılır ve çoğunluk yararlı olduğu kanaatine varırsa yürürlüğe konurdu. “Burada gördüğümüz idari bir diktatörlük değil, tam tersi, meclisin çalışmaları doğrultusunda her uzmanlığın görevini yaptığı işlevsel bir demokrasi.”⁹

Devrim Yolunda İlerlerken

Bütün endüstrinin kolektifleştirilmesi bir gecede vuku bulmadı fakat yavaş yavaş da olsa işleyen bir süreç yaşandı. Ne endüstriyel kolektifler her yerde aynı yöntemle işledi, ne de kolektifleştirme aşaması ve örgütlenme yöntemleri her yerde aynı şekilde gelişti. Önceki bölümde bahsedildiği gibi; bazı fabrikalar hemen işçiler tarafından ele geçirildi, diğerlerinde; önce üretimin devamlılığını sağlamayı amaçlayan kontrol komiteleri sayesinde işçiler kendi iş yerlerinin yönetimini ele aldılar. Bundan sonraki adım doğal olarak, iş yerlerinin tamamen işçiler tarafından devralınması oldu.

İlk başlarda, üretimin devamlılığını sağlamak esas iken, atölyeler ve fabrikalar arasında ufak bir resmi koordinasyon mevcuttu. Leval’ın da işaret ettiği gibi bu koordinasyon eksikliği birçok sorunun doğmasına sebep olmuştu: “Yerel fabrikalar devrim boyunca küresel deneyimin neredeyse tüm aşamalarından geçtiler. Misal, komiteler fabrikada çalışan işçiler tarafından aday gösteriliyordu. Her birinde üretim ve satışlar devam ediyordu, fakat kısa süre içinde anlaşıldı ki; bu durum fabrikalar arasında bir yarışın doğmasına sebep olmuştu. Çekişme yaratmak, kolektif ve özgürlükçü görüş açısıyla tamamen zıttı. Bundan dolayı CNT uygulamada şöyle bir değişiklik yaptı: Tüm endüstriler tek bir kolektif gibi sendikaların altında yer alacak ve hep savunduğumuz dayanışma yönetimi her zaman, herkes için var olacak.”¹⁰

Birçok işçi, bu sorunu –işçiler işyerlerinin kontrolünü ellerine aldıkları halde, farklı işyerleri birbirinden bağımsız ve rekabet içinde işletilmelerini– çözmenin ve kolektifleştirme sürecini tamamlamanın ve böylelikle kısmi kolektifleştirmenin tehlikelerinden kurtarmak gerektiğinin farkındaydı. 1936 Aralık’ında Ahşap Sanayii Sendikası tarafından, mevzubahis koordinasyon eksikliğini vurgulayan bir manifesto yayımlandı. Farklı fabrika ve endüstri işçileri arasında oluşacak dayanışmadan işçilerin daha hoşnut kalacağı, yoksa başarılı endüstrilerin önem kazanıp diğer endüstrilerin ise kendi sorunlarıyla başbaşa kalmalarından ötürü iki yeni sınıf ortaya çıkacağı belirtildi: “yeni zenginler ve fakirin de fakirleri”.¹¹

Bu anlamda, kolektifler kâr için birbirleriyle yarışmak için değil bilakis üretim fazlalarını birbirleriyle paylaşmak için çabalarını artırdılar. Örneğin, oldukça başarılı olan ve diğer ulaşım sistemlerinin gelişimi için finansal işbirliğine giden ve geçici sıkıntılarında diğer ulaşım sistemlerine yardımcı olan Barselona tramvayları... Endüstriler arasında birçok farklı dayanışma durumları da vardı. Örneğin Alcoy’da, Basım, Kâğıt ve Mukavva Sendikası zor duruma düştüğü zaman, diğer 16 sendika Alcoy’da yerel bir federasyon kurup Basım Sendikası’na finansal destek verip kendisini idame etmesini sağladılar.

Bir yandan, anarşist toplumu bir adım öteye götürmek için aynı zamanda verimli endüstriyel örgütlenmeyi de gerektiriyordu. Ahşap Sanayii Sendikası yayınladığı manifestosunda şunu belirtmekteydi; “Ahşap Sanayii Sendikası yalnızca devrim yolunda ilerlemeyi değil, aynı zamanda devrimi bizim ekonomimize uyarlamayı istiyordu.”¹² 1936 Aralık’ında sendikalar genel kurulu toplanarak, yaptığı analiz

⁷ Gaston Leval, *Collectives in the Spanish Revolution*, Freedom Press, 1975, ch 11, pg234.

⁸ Robert Alexander cited in the *Anarchist FAQ*, I.8.3, www.geocities.com

⁹ Gaston Leval, *Collectives in Spain*, dwardmac.pitzer.edu

¹⁰ Gaston Leval quoted in the *anarchist FAQ*, I.8.4

¹¹ From the *Manifesto of the CNT Syndicate of the wood industry*, quoted in *Collectives in the Spanish Revolution*, Gaston Leval, Freedom Press, 1975, ch 11, pg231.

¹² *ibid*, ch 11, pg230.

sonucunda verimsiz kapitalist endüstriyel sistemleri tümüyle yeniden örgütlemesi ve bütünsel kolektifleştirme yönünde karar aldı. Kurulun hazırladığı raporda:

“Küçük imalathanelerin en büyük sıkıntısı bölünmüş olmaları ve teknik/ticari hazırlık faaliyetlerinden yoksun olmalarıydı. Bu yüzden onların daha iyi tesislere ve koordinasyona sahip, daha verimli üretim birimleri haline getirecek modernleşme ve konsolidasyon mümkün olamıyor. Bize göre kolektifleştirme tüm bu eksikleri gidermeli ve tüm endüstrilerin örgütlenme yapısında düzeltmeler sağlamalıydı. Bir endüstriyi kolektifleştirirken rekabeti önlemek ve verimli bir üretim ve dağıtımın önündeki engelleri aşmak için her bir endüstri dalınının farklı birimlerini genel ve organik bir çerçevede birleştirmek gerekir.”

Küçük, sağlıklı ve maliyetli atölye ve fabrikaları ortadan kaldırma çabası endüstriyel kolektifleştirme sürecinin en önemli karakteristik özelliği idi. Arazi ekiminde olduğu gibi, bu atölye ve fabrikaların işleyişi şöyle bir hissiyat doğuruyordu “Kuvveti dağıtmak muazzam bir güç kaybına, mantıksız bir emek, makine ve hammadde kullanımına ve gereksiz emek tekrarlarına sebep oluyordu”¹³ Örneğin, Granollers kasabasında “yerel ekonominin işleyişini ve yapısını geliştirmeye yönelik bütün girişimler sendika sayesinde olmuştur. Bu sebeple, kısa bir süre içinde, kolektifleştirilmiş yedi berber salonu, kendi gayretleriyle sayısız pespaye işletmeyi tekrar ayağa kaldırıyordu. Ayakkabı üretimine yönelik tüm atölye ve küçük fabrikalar, en iyi makinelerin kullanıldığı ve işçilerin sağlık koşullarına uygun hijyen kurullarının geçerli olduğu fabrikalarla yer değiştiriyordu. Aynı ıslahat çalışmaları mühendislik endüstrisinde de yapıldı ve sayısız küçük, karanlık ve boğucu dökümhane; bol bol güneş ve temiz hava alan daha geniş üretim birimleriyle yer değiştirdi. Kolektifleştirme, modernleştirme ile el ele gitti.”¹⁴

Serbest Kalan Yaratıcılık

Barselona Tramvayları

Kırsal bölgelerdeki kolektifler örneği gibi, kentlerdeki işçiler de öz-yönetimle; çalışma koşullarında, üretkenlikte ve verimlilikte takdire şayan gelişmeler yarattılar. Örneğin Barselona tramvaylarının başarısını ele alırsak; çatışmaların sona ermesinden yalnızca beş gün sonra, tramvay hatları temizlenip tekrar faal duruma geçirildi ve toplamda altı yüz olup daha sonra yüz tane daha eklenen toplam yedi yüz tramvay, CNT-FAI'nin renkleri olan kara ve kızıla boyanıp işler hale getirildi. Tramvay ve trafik kontrolün teknik organizasyonları büyük ölçüde geliştirildi, yeni güvenlik ve sinyalizasyon sistemleri geliştirildi ve tramvay hatları düzeltildi. Tramvay kolektiflerinin ilk önlemleri; aşırı ücret alan üst yöneticileri tasfiye etmek oldu ve kolektifler bundan sonra yolcu ücretlerinde indirim gidebilme olanağı buldu. Temelde ücret eşitliği sağlandı: Vasıflı işçilerin ücretleri diğer emekçilerinkinden günlük 1 peseta fazlaydı. Çalışma koşulları işçilere sağlanan yeterli imkânlarla geniş ölçüde geliştirdi ve yalnızca tramvay işçilerini değil, aynı zamanda ailelerini de kapsayan yeni ücretsiz sağlık hizmetleri organize edildi.

Tıpta Kolektifleştirme

Tıp alanında gerçekleştirilen kolektifleştirme çalışmaları, devrimin göze çarpan en önemli başarılarından biriydi. 19 Temmuz'dan hemen sonra, hastanelerin, dispanserlerin ve diğer yardım kuruluşlarının yönetimindeki kişiler bir gece içinde ortadan kayboldular. Bu yüzden ivedilikle yeni örgütlenme yöntemlerini bulmak gerekti. Dispanser Hizmetleri Sendikası 1936 Eylül'ünde kuruldu ve birkaç ay sonra 1000'in üzerinde farklı branşlardaki doktorlar dâhil, 7000 profesyonel medikal üyesi oldu. Büyük toplumsal idealden ilham alan sendikanın amacı, tüm tıp ve halk sağlığı hizmetlerini temelden yeniden örgütlemektir. Bu sendika 1937'de 40,000 üye sayısına ulaşan C.N.T. Halk Sağlığı Ulusal Federasyonu'nun bir parçasıydı.

Katalonya bölgesi, nüfus yoğunluğuna bağlı olarak, birbirinden daha önemli veya önemsiz, fakat sıhhi korumadan veya medikal hizmetlerden yoksun hiçbir köy veya mezra kalmayacak şiarıyla 35 merkeze

¹³ Gaston Leval, *Collectives in the Spanish Revolution*, Freedom Press, 1975, ch 12, pg259

¹⁴ *Ibid*, ch 13, pg287.

bölmüdü. Bir yıl içinde sadece Barselona'da 6 yeni hastane ve savaş malulüleri için 2 askeri hastane açıldı, ayrıca Katalonya'nın farklı bölgelerinde istimlak edilmiş mülklere 9 yeni sanatoryum kuruldu. Devrimden önce doktorlar hep zengin bölgelere yoğunlaşırken, artık en çok ihtiyaç duyuldukları yerlere gönderiliyorlardı.

Fabrikalar ve Atölyeler...

Fabrikalarda da muazzam yenilikler gerçekleşiyordu. Bir zamanlar işçilerin kontrolünde olan birçok atölye, anti-faşist birliklerine savaş materyalleri üretmek için dönüştürülmüştü. Bunu sağlayan, Katalonya'daki metal endüstrisinin yeniden kuruluşu olmuştur. Örneğin, 19 Temmuz'dan yalnızca birkaç gün sonra, Hispano-Suiza Automobile Şirketi zırhlı araç, ambulans, silah ve ön cephe savaşabilme için cephaneye üretimi yapmak üzere dönüştürülmüştü. Bir başka örnekte, gözlük sanayiisi devrimden önce hiç var olmamıştı. Önceden küçük ve dağınık olan atölyeler, gönüllü olarak yeni bir fabrika yapısında kolektifleştirildiler. "Fabrika kısa zamanda opera dürbünü, uzaklıkölçer, dürbün, yerölçüm aletleri, farklı renklerde endüstriyel gözlükler ve bilimsel malzemeler üretimi yaptı. Ayrıca savaşın ön cephe için optik teçhizat üretti ve bakımlarını sağladı. Kapitalistlerin yapamadıklarını, CNT'nin hünerli üyeleri olan Optik İşçiler Birliği gerçekleştirdi."¹⁵

Endüstriyel kolektiflerinden bir başka güzel örnek de; "sayısız kentte, dağınık birçok fabrikada yarım milyon tekstil işçisini çalıştıran ve çok iyi verim alan tekstil endüstrisidir. Tekstil endüstrisi kolektifleştirilmesi, işçilerin mükemmel ve karmaşık bir kurumu idare edemeyecekleri hususundaki miti alt üst etti."¹⁶

Anarşist toplumu var edebilmenin ilk koşulu tüm ücretlerin eşit dağıtılmasıdır. Bu dağılım, işçi sınıfı arasındaki farklar ile tümünden birleşmiş bir sınıfın zayıflamasına sebep olan bölünmelere son vermek için zorunludur. Eşit ücret dağılımları endüstriyel kolektifler arasında hemen gerçekleştirilmedi ve ara sıra teknik ve az vasıflı işçilerin maaşları arasında nispeten de olsa küçük farklar var oluyordu. Ücretler işçiler tarafından sendika genel kurulları sırasında belirleniyordu. İşçiler ve teknik sorumlular ile diğerleri arasında ortaya çıkan ücret farklılıkları, işçilerin çoğunluğu tarafından devrim aşamasında oluşabilecek can sıkıcı çatışmaları önlemek ve düzenli üretimi sağlamak adına masrafları ayarlamak için geçici bir önlem olarak görülmüyordu. Yüksek ücretli idareler fesh edildi ve eski patronlarla dilerlerse normal bir işçi gibi çalışmaları veya ayrılmaları seçenekleri sunuldu ki çoğu zaman çalışmayı tercih ettiler.

Endüstrinin temel motivasyonu olan kişisel kâr ortadan kalktığında, endüstrinin daha verimli ve rasyonel bir şekilde tekrar organize edilebildi. Örneğin, Katalonya'nın dört bir yanına dağılmış, az ve verimsiz üretim yapan birçok elektrik üretim istasyonları vardı ve bu istasyonlar halk yararına değil, hususi üretimler yapıyordu. Elektrik üretim sistemleri tamamen yeniden yapılandırıldı ve verimsiz bazı istasyonlar kapatıldı. Sonuçta iş gücünde yapılan tasarruflar; Flix yakınlarında, 700 işçi ile inşa edilen ve mevcut elektrik kapasitesini hatırı sayılır derece arttıran baraj gibi geliştirmelerin yapılabilmesi anlamına geliyordu.

Kolektiflere Kadınların Katılımı

Devrim sırasında yaşanan en büyük değişikliklerden biri de, işgörmez geniş bir kadın kitlesinin iş gücüne dâhil olmasıydı. CNT kadın işçileri sendikalaştırmaya çok önem verdi. Tekstil endüstrisinde parça başı iş kadınlar için yürürlükten kaldırıldı ve işgücüne dâhil olmayan ev kadınları fabrikalara yerleştirildi, bu sayede ücretlerinde ve çalışma saatlerinde gelişmeler sağladı. Çocuk bakımı, ev işi görme sorumlulukları her nedense hala kadınlara bırakılmıştı ve birçok kadın için hayatlarında birden fazla olan rolleri arasında bir denge kurmak zordu. Bazen çocukbakıcılığı kolektifler tarafından sağlanıyordu.

¹⁵ The Anarchist Collectives: Workers' Self-management in the Spanish Revolution, 1936-1939, ed. Sam Dolgoff, Free Life Editions, 1974, ch 7. www.struggle.ws

¹⁶ Augustin Souchy, Collectivization in Catalonia, www.struggle.ws

Örneğin, Barselona'daki Ahşap ve İnşaat Sendikası aynı zamanda içinde yüzme havuzu da olan dinlenme alanları inşa ediyordu, ayrıca bir kilise, kreşe ve çalışanların çocukları için okula dönüştürülmüştü.

Mujeres Libres (Özgür Kadınlar), kadın anarşistler örgütlenmesi, "secciones de trabajo"lar (iş paylaşımı) düzenleyip, CNT sendikalarına uygun, özel meslek ve endüstrilerde kadınlara sorumluluklar veriyordu. Bu "iş paylaşım"ları, fabrika ve atölyelerde kreşler kurulmasına yardımcı oluyor, aynı zamanda kadınların fabrikalarda çalışmalarını sağlayacak eğitimlerin verildiği okullar ve kurslar düzenliyordu. Bu kurslar ise daha önceleri yalnızca erkeklerle sınırlı olan çalışma alanlarına kadınların da dâhil olmasında yardımcı oluyordu. Örneğin, Barselona'da tramvay kullanmak üzere sürücü belgesi alan ilk kadın işini şöyle tanımlıyordu; "insanları çırak, tamirci ve sürücü olarak alıyor ve gerçekten bize ne yapmamız gerektiğini öğretiyorlardı. [Kadınlar ilk defa sürücü olarak işe başladıklarında] Yolcuların yüzlerini görmemiz lazımdı! Bence ulaşımındaki yoldaşlar ki bize karşı çok yardımcı olmuşlardı, bundan gerçekten çok zevk aldılar."¹⁷

Yine de kadınların endüstri kolektiflerinde erkekler eşitliğe eriştiğini söylemek yalan olur. Kadınlar ve erkekler arasındaki maaş farkı var olmaya devam etti. Ayrıca, birkaç örnek dışında kadınlar fabrika komitelerinde kolektiflerin seçimle edinilen diğer pozisyonlarında yeterince temsil edilemiyorlardı. Hiç kuşku yok ki, kadınları geleneksel rollerinin devam ediyor olması, kolektiflerde daha aktif yer almalarına engel teşkil ediyordu ve bu meseleler ve özellikle kadınları etkileyen diğer hususlara (doğum izni gibi) öncelik tanınmamıştı. Her ne kadar çok sayıda kadın devrim sırasında işgücüne katılmış olsa da, aynı katılım ücretli işgücünde kendisini gösteremedi. Bunun sebebi de anarkosendikal toplumsal örgütlenmenin iş gücü eksenli bir vizyona sahip olmasıydı.

Zorluklar ve Zayıf Yanlar

Sınırlamalar

Kırsal bölgelerde süren devrim, endüstriyel alanlardaki kolektif ortaklıklardan daha ileri bir düzeydeydi. Tarımsal ortaklıkların birçoğu "herkesten kabiliyetine göre, herkese ihtiyacı kadar" şiarıyla bir anarşist komünizm kademesine ulaşmayı başardı. Hem tüketim hem üretim kolektifleştirildi. "Buralarda yaşam standardı ve gelir düzeyinde maddi bir farklılığa rastlanmıyordu, ayrık grupların birbiriyle çatışan çıkarları yoktu." [19] Şehir ve kasabalarda yapılan kolektifleştirme bu seviyede değildi.

Kapitalist para ekonomisinin unsurları, burjuvazinin önemli bir kısmı ile birlikte devlet kurumları ve geleneksel siyasi partiler varlıklarını sürdürüyordu. Kolektifleştirme, işçilerin işyerlerindeki öz-yönetimleri ile sınırlıydı. İşçiler fabrikaları işletiliyor, malları satıyor ve karı paylaşıyordu fakat bu işyerleri kapitalizm çerçevesinden bağımsız değildi.

Gaston Leval, endüstriyel kolektifleri bir çeşit "kapitalizm ve komünizm arasında sıkışmış bir öz-yönetim" olarak tanımlıyor ve "Devrim kendini tamamen sendikalarımızın vizyonu ile genişletseydi böyle kalmazdı." diyordu.¹⁸

Ne oldu... ?

Sendika üyeleri fabrikalarda yönetimi ele geçirip kolektifleştirme yaparken bu kazanımlar politik olarak birleştirilemedi. Devrimin kendini genişletememesinin ana sebebi buydu. Devrim patlak verdiğinde sınıfsal işbirliği (antifaşist birlik) adıyla meşrulaştırılan devlet, varlığını devam ettirdi. Böylece, fabrikaların ve sokakların kontrolü işçilerde olmasına karşın, devletin devrime karşı hareket etme ve iktidarı geri alma kabiliyetine sahip olana kadar yavaş yavaş gücünü topladığı, ikili bir iktidar dönemi yaşandı. Devrimin ekonomik eksiklikleri: Finansal sistemin kolektifleştirilmemesi, kolektifleştirmelerde

¹⁷ Pura Perez Arcos cited by Martha A. Ackelsberg, *Free Women of Spain, anarchism and the struggle for the emancipation of women*, Indiana University Press, 1991, ch 5, pg125.

¹⁸ *ibid*, ch 11, pg227.

İberyaya genelinde bir birlik olmaması, endüstriyel kolektiflerin kendi koordinasyonlarının ötesine gitmesi; ayrılmaz biçimde bu büyük politik hataya bağlıdır.

İhtiyaç temelli üretime, üretim araçlarının ve üretilenin ortak kullanımına dayalı anarşist komünizmi başarmak için kapitalist finans sisteminin tamamını değiştirmek ve onun yerine, tüm işgücünün federatif birliğine dayalı kolektif bir ekonomi ve bu ekonominin tümüne ilişkin kararların alınabileceği ve koordinasyonu sağlayacak federal bir yapının kurulması gerekiyordu. Hükümet ve kapitalist pazar ekonomisi yerine bu yeni ekonomik ve siyasi örgütlenmenin gelmesi gerekiyordu. Kropotkin'in söylediği gibi, "yeni bir ekonomik örgütlenme biçimi, yeni bir siyasi yapılanma biçimine ihtiyaç duyar."¹⁹ Fakat kapitalist siyasi yapı –devlet gücü- durduğu sürece, yeni ekonomik örgütlenme gelişemedi ve ekonominin bütünsel koordinasyonuna girişilmedi.

Karşı Devrim

Farklı sosyal sınıflardan yayılan sosyal akımların yarattığı çelişkili unsurlar ve muhalefet, endüstriyel kolektiflerin tarımsal kolektiflerle aynı şekilde ilerlemesini engellendi.²⁰ Örneğin bir endüstri kenti olan Alcoy'da sendika istisnasız tüm endüstrileri anında kontrol altına aldı ve üretimi mükemmel bir şekilde örgütledi.

Fakat Leval'ın belirttiği gibi: "Diğer yerlerde de olduğu gibi, zayıf nokta dağıtımın örgütlenmesiydi. Tüccarlar ve siyasi partilerin hepsi tümüyle kolektifleştirilme tehdidi karşısında telaşa düştüler ve bu "fazla devrimci" programla savaştılar. Bu muhalefet olmasa daha iyisini yapmak mümkün olurdu... Çünkü sosyalist, cumhuriyetçi ve komünist politikacılar başarımızı engellemek için ellerinden geleni yaptılar. Bunu eski düzeni geri getirmeye ya da ondan kalanı korumaya kadar vardırıdılar."²¹ Karşı-devrimci güçler İberyaya'da yaşanan devrimci değişikliklere karşı birleştiler ve devletin gücünü kullanarak kolektiflere saldırdılar. Devlet başından beri altın rezervleri gibi bazı kaynakların kontrolünü ele geçirmişti. Cumhuriyetçi devlet, altın rezervleri ve kredi üzerindeki tekeli sayesinde ekonominin bazı unsurlarını işçi sınıfının kontrolünden çıkarabildi ve böylece devrimin ilerlemesini baltaladı.

Katalan Hükümeti Ekim 1936'da, kolektifleri kontrol altına almak, kapsamlarını daraltmak, işçi sınıfının ekonomik birliği sağlamak ve tüm ekonomiyi alttan yukarı düzenlemek için yaptığı hamlelere karşı koyabilmek için, Kolektifleştirme Kararnamesi'ni yayınladı. Kolektifleri "yasallaştıran" kararname, her bir atölyenin ve fabrikanın, ürettiklerini bağımsız olarak satmasını şart koşarak, anarşist komünizme doğru gelişmelerini engellemiştir.

Devlet kararname ile Ekonomi Bakanlığı'na bağlanan idare komiteleri üzerinden kolektifleri kontrol etmeye çalıştı. Ayrıca kararname, sadece 100 veya daha fazla işçisi olan fabrikaların kolektifleştirilmesine izin veriyordu.

Daha önce bahsi geçtiği gibi, C.N.T militanları işyerleri arasında daha iyi bir koordinasyon için uğraşırken bu sistemle savaştı. Yayınlarında, sendika ve kolektif toplantılarında yoldaşlarını kısmi kolektifleştirmenin tehlikelerine, üretimin kontrolünü tümüyle kendi ellerinde tutmalarının gerekliliğine ve Kolektifleştirme Kararnamesi'nin yaratmaya çalıştığı işçi bürokrasisini yok etmeye ikna etmeye çalışıyorlardı. Kısmen başarılı oldular ve endüstriyel kolektifler toplumsallaşmaya başladı. Fakat hammadde temin etmekte gittikçe artan sıkıntılarını yanı sıra karşıdevrimcilerin saldırılarına maruz kaldılar. Bu saldırılar arasında kır-kent takaslarının kasti olarak engellenmesi, devlet kontrolüne girmeyi kabul etmeyen kolektiflerin, hatta savaş endüstrisinde olanların bile, sistematik olarak işletme sermayesi ve hammaddeden mahrum bırakılması vardır.

Daha sonra Mayıs 1937'te, hükümet birliklerinin Barselona'da telefon santralini kontrol eden CNT gibi kentsel kolektiflere karşı harekete geçmesiyle sokak çatışmaları patlak verdi. 1938 ağustosunda, savaşla ilgili tüm endüstriler tamamen hükümet kontrolüne girmişti.

¹⁹ Kropotkin cited in the anarchist FAQ, I.8.14, www.geocities.com

²⁰ Gaston Leval, Collectives in the Spanish Revolution, Freedom Press, 1975, ch 11, pg227

²¹ ibid, ch 11, pg239.

“Kolektifleri zayıflatan her saldırıda, üretkenlik ve moral önemli ölçüde düştü: İspanyol Cumhuriyeti'nin 1939'da Franco güçlerine yenik düşmesinde bu da etkili olmuştur.”²²

Sonuç

İberya'daki devrim, endüstri alanında sınırlı kalmasına rağmen, işçi sınıfının, patronlar ve yöneticiler olmadan fabrikaları, atölyeleri ve kamu hizmetlerini başarılı bir şekilde işletebileceğini açıkça göstermiştir. Kararların tabandan yukarı alındığı anarşist örgütlenme yöntemlerinin, birçok farklı şehir ve kasabada bulunan binlerce işçinin koordinasyonunu gerektiren büyük ölçekli sanayilerde etkin bir şekilde işleyebileceğini kanıtlamıştır. Devrim bize ayrıca şunu; sıradan insanların kendi hayatlarını kontrol etmeye başladıklarında kazandıkları yaratıcı ve yapıcı gücü göstermiştir. İberya işçi sınıfı savaş boyunca üretimi sürdürmekle kalmadı, aynı zamanda üretimi arttırdı. İşyerlerindeki çalışma koşullarını iyileştirdiler, yeni üretim teknikleri ve süreçler yarattılar. Faşizme karşı savaşı mümkün kılan bir savaş endüstrisini yoktan var ettiler. Devrim ayrıca kapitalizmin ürettiği rekabet ortamı olmadan, endüstrinin çok daha rasyonel bir şekilde çalışabileceğini gösterdi. Son olarak, örgütlenerek ilham almış bir işçi sınıfının toplumu dönüştürme gücünü kanıtlamıştır.

---

²² Lucien Van Der Walt, The Collectives in Revolutionary Spain, www.struggle.ws

Anarşist Kütüphane

Deirdre Hogan
İspanya Devrimi'nde Endüstriyel Kolektifleştirme
2003

Anarşist Ekonomi Tartışmaları - 8, 9, 10, Meydan Gazetesi
Çeviri: Esen Küçüktütüncü
İngilizce Aslı: Industrial collectivisation during the Spanish revolution

tr.anarchistlibraries.net